

Nr 303.

Av herr **Hage**, *angående publicerande av en sammanställning av den privata företagsamhetens kapital, vinst och utdelning m. m.*

Frågan om åstadkommande av prisreglerande åtgärder mot producenter och mellanhänder var på sin tid — delvis på grund av förhållandena under kristiden — ett synnerligen aktuellt spörsmål. Den allmänna opinionens påtryckning inom detta område resulterade till slut i, att utredningar åstadkommas *dels* för förhindrande av oskäligen vinster för mellanhänder (se "Mellanhandssakkunnigas" betänkande år 1922), *dels* för att motverka trusters och kartellers utnyttjande av sin ställning till uppskörtande av konsumenterna.

Undertecknad måste erkänna, att den allmänna opinion, som särskilt under kristiden förefanns för långt gående lagstiftningsåtgärder på detta område, ej längre framträder och kommer till synes på ett sådant sätt som under nämnda kristid. Men trots detta finnes fortfarande en målmedveten opinion i första hand omkring kravet på, att åtgärder skola vidtagas — så långt den vid 1925 års riksdag antagna "lagen om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar" medgiver — mot företag, av vilkas nettovinst, aktieutdelning m. m. kan dragas den slutsatsen, att oskäligen priser avkrävas konsumenterna delvis på grundvalen av företagets monopolställning eller förmåga att genom överenskommelser diktera priserna. Som exempel på företag av detta slag ha omnämnts exempelvis galoschindustrin, bryggeriindustrin med flera.

Den lagstiftning, som antogs av 1925 års riksdag mot trusters och karteller, var, som bekant, synnerligen moderat. Den utgick i första hand från den uppfattningen, att regeringen borde få rätt att, där sådant påkallades, undersöka bland annat sådana förhållanden, (inbetalt kapital, nettovinst, avsättningar, utdelning, utdelningar på en bakväg i form av tantiem m. m., utdelning av gratisaktier samt en mångfald andra omständigheter), varpå kunde grundas en utgångspunkt, från vilken sedermera åtgärder kunde vidtagas mot respektive företag i syfte att förhindra desamma att utnyttja sin monopolställning till att avkräva konsumenterna orimligen priser.

En sådan utgångspunkt för vidtagande av åtgärder mot en företagareverksamhet, som tager för mycket betalt för sina produkter av den stora allmänheten, måste vara alldeles riktig. Och därvidlag kan man tillägga, att, vare sig det gäller en monopolistiskt betonad företagareverksamhet eller ej, måste *Bihang till riksdagens protokoll 1926. 4 saml. 52 häft. (Nr 299—303.)* 2

det vara synnerligen viktigt, om man kan från tid till tid följa de skiftningar med avseende på bland annat företagets räntabilitet m. m., som, sammanställt med en del andra konstaterade förhållanden, kunna läggas till grund för ett bedömande, huruvida en viss gren av företagareverksamheten, generellt sett, avkräver konsumenterna allt för höga priser.

Men det är ej nog med, att man följer och upptecknar fakta av detta slag, berörande den enskilda företagareverksamheten *inom ett statens ämbetsverk*, exempelvis finansdepartementet, patent- och registreringsverket eller möjligen ytterligare något annat verk. De uppgifter, som kunna läggas till grund för ett bedömande av, huruvida t. ex. den stora allmänheten i Sverige får betala en viktig förnödenhetsvara med ett orimligt högt pris, äro av så stort allmänt intresse, att det kan finnas anledning påyrka, att denna allmänhet genom någon lämplig anordning från statens sida erhåller möjlighet att taga del av åtminstone en del av de uppgifter, på vilka kunna grundas en vederhäftig uppfattning i denna fråga.

Med vad jag här anfört har jag velat säga, att det skulle vara önskligt, att staten, helst för varje år, utgav en kort, objektivt hållen, enkelt uppställd, för den stora allmänheten och pressen avsedd statistisk sammanställning, betydande främst större producentföretags, bankers, transportföretags m. fl., särskilt aktiebolags, nettovinst, utdelning, utdelningens procentuella förhållande till det inbetalda kapitalet jämte en del andra siffror och uppgifter — allt uppställt grupp- och industrivis — och vilka kunde läggas till grund för en allmän uppskattning av respektive industriers bärighet, avkastning samt för ett bedömande av frågan, om industrin kunde anses avkräva konsumenterna allt för höga priser. Offentliggörandet av en dylik sammanställning skulle även ha stor betydelse för bedömandet av vissa skattespoemål, lönefrågor m. m. Dessa senare synpunkter torde också ha legat till grund för tillkomsten av den publikation, som under någon tid utkom på föranstaltande av finansdepartementet (''Isidor Flodström, Inländska aktiebolag och solidariska bankbolag, kapital, vinst och utdelning för åren 1906—1908’’).

Det kan ej bliva tal om att här påyrka utgivande av en publikation med en dylik omfattning. Men man torde däremot vid sammanställandet av uppgifterna kunna i allmänhet utgå från den planläggning, som förekom i nämnda publikation.

Jag vet visserligen, att man i dessa tider kan komma att göra gällande, att ett tillmötesgående av en önskan, sådan som den här framställda, måste leda till ökning av personalkostnader inom ett eller annat ämbetsverk och ökade kostnader för statistik m. m. Häremot vill jag dock invända, att det för närvarande inom statens verk utgives stora kostnader för utredningar, statistik m. m., som för det allmänna har en oerhört ringa betydelse i förhållande till ett klarläggande för offentligheten av de siffror och uppgifter, berörande den samhällseliga produktionen, varom det här är frågan. Man

kan därför våga säga, att man mycket väl skulle kunna, då det gäller vissa andra områden, fortsätta med ett bortskärande av en massa onödig officiell statistik och minska arbetet med dess utarbetande m. m., vilket påyrkats såväl av riksdagen som av flera utredningskommittéer, och att man alltså skulle kunna utan utgiftsökningar för staten bereda möjlighet till sådana anordningar, som här ovan ifrågasatts.

Med hänvisning till denna motivering och under uttalande av den uppfattningen, att en anordning, sådan som den här påyrkade, väl överensstämmer med de principer, som av 1925 års riksdag lades till grund för den då antagna trustlagen, hemställes alltså,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande och utreda, huruvida, i vilken mån och på vilket sätt åtgärder kunna vidtagas för publicerande, helst för varje år, av en sammanställning, grupp- och industrivis, av den privata företagareverksamhetens (aktiebolags, bankbolags m. fl.) kapital, vinst, utdelning jämte andra uppgifter, som kunna vara av betydelse att lära känna ur de utgångspunkter, som här ovan anförts.

Stockholm den 22 januari 1926.

Ernst Hage.
